

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Tranziția verde și cea digitală și impactul asupra negocierilor colective și drepturile lucrătorilor

1. Tranziția climatică și implicațiile asupra dialogului social și negocierilor colective

Transformarea digitală și verde este una dintre sarcinile cele mai urgente ale timpului nostru, care reprezintă mai presus de toate o provocare socio-politică. Neutralitatea climatică și transformarea digitală pot fi atinse numai dacă majoritatea oamenilor inclusiv a lucrătorilor înțeleg și sprijină obiectivele. Tranziția verde și cea digitală nu mai sunt chestiuni opționale astfel că este nevoie de o consolidare a sinergiei dintre negocierile colective și cele două tranziții.

Tranziția verde nu mai poate fi considerată un demers opțional deoarece schimbările climatice deja afectează semnificativ modul în care este realizată producția fie că procesele de producție sunt pregătite sau adaptate sau nu. Europa este continentul care se încălzește cel mai rapid astfel că impactul schimbărilor climatice este unul multidimensional și dificil de evaluat dat fiind faptul că pot fi vizibile consecințe în momentul de față în sectoare precum agricultură, textile, o multitudine de industrii care generează pierderi acestora. Tranziția verde nu mai este o opțiune deoarece există în momentul de față prin intermediul Acordului de la Paris ținte clare pentru reduce încălzirea climatică ori aceste ținte implică adaptarea fluxurilor de producție la un cadru de emisii redus. Mai mult decât țintele de la Paris au fost transpuse într-o arhitectură legislativă care a este aplicabilă proceselor de producție și prestare de servicii astfel că toate acestea sunt astăzi angajante atât pentru angajați și reprezentanții acestora cât și pentru angajatori.

Tranziția digitală se află într-o situație similară cu cea verde pe fondul creșterii accentuate a inteligenței artificiale. Aceasta din urmă este utilizată pe scară largă în momentul de față astfel că toate aceste elemente sunt de natură să asigure un nivel de productivitate ridicat și implicit eficiență mai ridicată. Tranziția digitală este văzută astăzi ca o etapă importantă pentru sprijinirea tranziției digitale pe fondul reducerii consumului de resurse iar implicit a protejării mediului înconjurător deoarece o reducere a resurselor utilizate în procesele de producție

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

presupune o abordare mai puțin nocivă față de mediul înconjurător. Tranziția digitală presupune, în termeni foarte largi, transferarea pe cât posibil a elementelor și fluxurilor care implică consum de resurse în zona digitală utilizând elemente de tehnologie a informației. Digitalizarea fluxurilor de producție și de prestare a serviciilor este astăzi pe agenda tuturor companiilor în drumul lor spre structuri de cost competitive și optimizate la realizările societale actuale. Digitalizarea generează un impact semnificativ asupra proceselor de producție în sensul în care implică paleta de competențe utilizate la nivelul proceselor de producție se schimbă semnificativ iar forța de muncă va trebuie să fie echipată cu noi tipuri de competențe pentru a face față competiției de piață.

Cele două tranziții sunt în momentul de față intens dezbătute la nivelul UE fiind parte a unor cadre legislative și strategice care afectează majoritatea sectoarelor economice din UE, toate acestea fiind de natură să asigure un proces de tranziție spre o economie cu emisii 0 de dioxid de carbon. De altfel, Europa și a fixat alături de statele membre ținte importante în ceea ce privește neutralitatea climatică, poate cea mai relevantă vizează faptul că începând cu anul 2050 economia Europei trebuie să fie neutră din punct de vedere climatic. Acest demers poate fi considerat unul ambițios pe fondul implicațiilor economice și sociale pe care acest proces le propune. Ținte cu specific climatic găsim și în Agenda 2030 promovată de Organizația Națiunilor Unite și asumată de UE, Agenda 2030 fiind cel mai important instrument de indicatori dedicat monitorizării tranziției verzi și a celei climatice. Agenda 2030 are la bază o arhitectură amplă de indicatori care vizează atât mediul economic cât și cel social sau de mediu, indicatori cu caracter de referință pentru UE și statele membre, implicit indicatori care generează efecte la nivelul proceselor de producție, prestare de servicii implicit constituie obiectul instituției dialogului social și negocierilor colective.

Deși politicile de combatere a schimbărilor climatice pot duce la schimbări socio-economice majore, progresul social nu este posibil fără un progres economic susținut, iar acesta din urmă nu poate avea loc fără o tranziție echitabilă din punct de vedere social și de ocupare a forței de muncă. Așa cum a fost deja menționat tranziția verde este astăzi o realitate însă tranziția trebuie realizată într-o manieră în care nimeni nu este lăsat în urmă respectiv o tranziție în care este asigurat și menținut un acces la oportunități pentru toată lumea, inclusiv pentru sectoarele economice și persoanele cele mai vulnerabile. Asigurarea și consolidarea conceptului de tranziție justă vizează faptul că schimbările climatice și implicit tranziția justă impun un impact asimetric pe diferitele regiuni sau sectoarele economice care sunt expuse acestor schimbări. Această situație implică o schimbare de perspectivă în modalitatea în care sunt abordate politicile de sprijin astfel încât un cadru de concurență loială să fie menținut.

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Cele două tranziții, cea verde și cea digitală, vor genera schimbări socio-economice profunde. Pentru a face această tranziție justă din punct de vedere social, astfel încât să conducă la o societate mai echitabilă, mai ecologică și mai digitală, trebuie creat cadrul social și juridic necesar creării și susținerii de locuri de muncă verzi care să permită o viață bună pentru toți - în UE și nu numai. UE a luat deja o serie de inițiative în domeniile digitizării și protecției climei însă cu toate acestea, rămân multe de făcut pentru a atinge obiectivul neutralității climatice până în 2050 și digitalizarea necesară asociată și, mai ales, pentru a face acest lucru echitabil din punct de vedere social. Relația dintre dialogul social, negocierile colective și cele două tranziții vizează punerea omului respectiv a lucrătorului în centru acestui proces. Atât legislația națională, cât și cea europeană se concentrează încă mult prea puțin pe oameni și asupra modului în care viața lor de zi cu zi în condițiile în care munca lor va fi schimbată de transformarea verde și digitală.

Pentru ca acest lucru să se schimbe în viitor, trebuie negociate contracte colective de muncă care să asigure că reprezentanții lucrătorilor implicit organizațiile sindicale sunt implicați în procesele de transformare menționate mai sus cât mai devreme și cât mai aproape posibil. Acest lucru nu este în beneficiul angajaților, ci și al întreprinderilor. Acest deziderat se pliază perfect pe capacitățile instituției dialogului social astfel că acesta este cadru perfect de întâlnire și armonizare a intereselor lucrătorilor cu cele ale angajaților în ceea ce privește tranziția.

Experiențele de până acum regăsite în alte state membre arată că procesele de tranziție care implică, la toate nivelurile, partenerii sociali au mai multe șanse de a reuși în ceea ce privește justiția socio-economică. Prin urmare, este necesar să lucrăm împreună, sindicate și patronate, la o abordare cuprinzătoare care să consolideze politicile de investiții, precum și politicile de compensare socială, în beneficiul celor mai vulnerabile gospodării. Măsurile industriale și cele care vizează munca și protecția socială trebuie să prevaleze, însoțite de formare și recalificare, pentru a asigura păstrarea și crearea a cât mai multor locuri de muncă durabile și de calitate. Nevoia de competențe este imperativă în acest proces iar contractul colectiv de muncă este locul perfect pentru stabili programe de generare și transfer de competențe astfel încât tranziția proceselor de producție să fie susținută de salariați într-o manieră în care este protejat nivelul de competitivitate al afacerilor în care aceștia activează.

Procesul de decarbonizare și politicile implementate provoacă schimbări economice și sociale majore și generează perturbări sociale, afectând ocuparea forței de muncă și bunăstarea ori acest deziderat reprezintă unul din subiectele centrale la nivelul instituției dialogului social. Unul din punctele slabe pe care cadrul legislativ cu privire la tranziția climatică vizează faptul

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

cei 3 piloni ai dezvoltării durabile nu sunt abordați în mod egal astfel că partea socială nu este una abordată coerent iar acest lucru generează o responsabilitate în a aborda acest subiect în cadrul instituției dialogului social. La nivelul unui loc de muncă, toate acestea trebuie abordate în cadrul negocierilor de contracte colective de muncă la nivel de unitate, proces care implică înainte de toate o bună cunoaștere a cadrului legislativ actual. Pe scurt, politicile energetice și de tranziție climatică și pachetul legislativ Fit for Fifty-Five nu iau în considerare impactul asupra ocupării forței de muncă și au repercusiuni semnificative asupra ocupării forței de muncă, directe și indirecte, atât la nivel sectorial, cât și la nivel geografic, iar aceste impacturi sunt resimțite cel mai drastic, mai ales în zonele dependente de sectoarele poluante, unde nu există alternative. Impactul asimetric constituie o provocare care implică înainte de toate solidaritate și coerență în revendicări în vederea protejării locurilor de muncă și interesul salariaților.

Abordarea tranziției climatice a fost realizată prin intermediul mai multor instrumente legislative și strategice, unele dintre acestea având o serie de instrumente de finanțare. Atașarea instrumentelor de finanțare sunt imperativ necesare deoarece tranziția climatică presupune investiții consistente care nu pot fi susținute de o companie singură astfel că implicarea statului este imperativ necesară. Accesul la resurse financiare este imperativ necesar unui proces de tranziție echitabil iar pentru acest deziderat trebuie să se implice la nivelul instituției dialogului social și negocierilor colective. Abordarea finanțării tranziției în contextul tranziției trebuie abordată din perspectiva faptului că investițiile realizate la nivelul unei companii care își dorește să fie neutră din punct de vedere climatic poate afecta anvelopa salarială și implicit veniturile angajaților. Una din discuțiile des realizate între partenerii sociali europeni este legată de faptul că povara tranziției trebuie să fie corect distribuită între angajatori și angajați pentru a asigura un cadru etic de implementare. Protejarea veniturilor salariaților ținând cont de actualele dezvoltări economice în drumul către tranziție sunt importante în valențe ale instituției dialogului social și negocierilor colective.

Unul din instrumentele punctuale utilizate în finanțarea tranziției, instrument care beneficiază de un nivel de relevanță important se referă la mecanismul de tranziție justă. Acesta vizează acordarea de finanțări de diferite forme, inclusiv ajutoare de stat către regiunile și companiile care sunt cel mai puternic afectate de tranziția climatică. Rațiunea existenței unui astfel de instrument derivă din faptul că nevoile investiționale aferente acestor regiuni sunt atât de mari încât se impune acordarea unui ajutor substanțial din partea statului. Instrumentul are la bază un plan de tranziție justă, acesta vizând corelarea finanțările cu nevoile locale. Planurile teritoriale de tranziție justă definesc unde vor fi utilizate fondurile, prin identificarea provocărilor și nevoilor de dezvoltare. Prin urmare, avem nevoie ca acestea să fie concepute,

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

cu o viziune pe termen lung, împreună cu partenerii sociali și prin dialog social și negocieri colective, într-un mod transparent. Provocarea este să integrăm partenerii sociali la diferitele niveluri de guvernare, cu participare la proiectare și monitorizare, cu o atenție deosebită la nivel local și regional deoarece în acest moment nu este cazul în toate județele, regiunile sau statele UE. O altă provocare este asigurarea protecției lucrătorilor și a participării acestora la managementul echitabil din punct de vedere social al tranziției ecologice în companii demers care poate fi realizat prin dialog social și negocieri colective. Trebuie să existe loc în contractele colective pentru o tranziție justă care să beneficieze lucrătorii și să nu lase pe nimeni în urmă astfel încât nivelul de protecție socială să fie menținut inclusiv în perioada tranziție climatică.

Prin urmare, în cadrul negocierilor colective muncă trebuie să ne asigurăm că planurile teritoriale de tranziție verde trebuie să fie însoțite de acorduri de concertare socială echitabilă și de contracte colective care includ clauze verzi cu perspectivă de gen, în care sunt necesare crearea și protecția unei locuri de muncă durabile de calitate și care vin în sprijinul oamenilor. Pe scurt, nu trebuie să existe o tranziție verde cu impact negativ asupra ocupării forței de muncă iar această direcție trebuie să fie una transversală în sistemul de relații industriale și la nivelul interacțiunilor care vizează negocierile colective.

Previziunile existente privind ocuparea forței de muncă evidențiază un deficit clar de competențe ecologice. Decalajul de competențe digitale și ecologice există și afectează cel mai puternic grupurile vulnerabile. Calificarea deplină pentru a face față acestor provocări trebuie să devină un drept real pentru toți oamenii, bazat pe pregătire validată și certificată în competențe digitale și ecologice. În acest cadru, dialogul social și negocierile colective sunt absolut necesare pentru a putea adapta programele de recalificare și recalificare la nevoile reale care decurg din dubla tranziție, asigurându-se că fiecare are posibilitatea de a se instrui. Dialogul social joacă, de asemenea, un rol în stabilirea de salarii decente și asigurarea siguranței locului de muncă și investiții în tehnologie. Dialogul social este, de asemenea, foarte relevant pentru mișcările mai puțin vizibile către producția ecologică în companii din întreaga economie, care implică adaptarea organizării muncii, a profilurilor de locuri de muncă și a strategiilor de competențe. Este esențial ca lucrătorii să aibă timp să se formeze în aceste competențe, motiv pentru care concediul de formare plătit, împreună cu implementarea unei săptămâni de lucru mai scurte, trebuie să joace un rol crucial în tranziție și în stimularea participării femeilor pe piața muncii.

Succesul tranziției ecologice și digitale depinde în mare măsură de politicile care sunt puse în aplicare. Prin urmare, trecerea către o economie verde este, pe lângă impactul pozitiv evident

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

asupra mediului, o mare oportunitate de îmbunătățire a standardelor de muncă prin acordul social între partenerii sociali pentru o tranziție justă. Experiența sugerează că rezultatele negociate pot fi mai echilibrate și mai durabile și că acordarea de o voce eficientă celor direct afectați contribuie la crearea unor locuri de muncă mai bine plătite.

2. Rolul sindicatelor în asigurarea unei tranziții juste

Tranziția climatică reprezintă astăzi unul dintre cele mai fierbinți subiecte între partenerii sociali, aceștia utilizând cadrul trasat de legiuitor respectiv dialogul social și negocierile colective. Această situație este datorată în principal faptului că tranziția impune un set de sacrificii din partea tuturor părților implicate în diferitele procese de producție în care aceștia sunt implicați. În drumul nostru către tranziție viteza este una importantă având în vedere că procesele de producție care se adaptează cel mai repede la condițiile de climă au șanse să – și consolideze poziția pe piață. Ori această viteză presupune investiții care aduc atingere poziției lucrătorilor și condițiilor de muncă. O tranziție justă pentru salariați este esențială atunci când se fac schimbări semnificative într-o industrie sau într-o economie, cum ar fi trecerea la tehnologii mai eficiente sau la o economie mai verde. Aceasta implică asigurarea că lucrătorii nu sunt lăsați în urmă în procesul de schimbare și că beneficiază de sprijinul necesar pentru a-și adapta abilitățile și pentru a găsi noi oportunități de angajare sau de re-calificare.

Elementele concrete care pot fi abordate la nivelul contractelor colective și care vizează locurile de muncă și interesul salariaților pot fi considerate, cu titlu de exemplu, următoarele:

1. Formare și re-calificare – contractele colective de muncă pot avea prevederi clare cu privire la formarea profesională în scopul sprijinirii tranziției. De asemenea, codul muncii beneficiază de un capitol dedicat în mod direct formării profesionale astfel că există suportul necesar sprijinirii transferului de competențe către salariați. Furnizarea de programe de formare și re-calificare pentru a ajuta lucrătorii să-și dezvolte noi abilități care să se potrivească cererilor pieței muncii actuale și viitoare.
2. Protecție socială – tranziția, pentru a fi justă presupune ca persoanele afectate de tranziție să își poată găsi un loc de muncă și să nu rămână în afara pieței muncii. Asigurarea unor rețele de siguranță socială puternice pentru lucrătorii afectați, cum ar

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

fi asigurarea de sănătate, asigurarea de șomaj și alte beneficii sociale, pentru a-i sprijini pe parcursul tranziției lor profesionale.

3. Dialog social – este esențial pentru a asigura un cadru de pace socială în implementarea tranziției la locul de muncă. Implicarea activă a lucrătorilor și a sindicatelor în procesele decizionale legate de schimbările structurale din economie, pentru a asigura că nevoile și preocupările lor sunt luate în considerare și că tranziția este susținută atât de lucrători cât și de entitățile patronale.
4. Mobilitate și relocare este important a fi două variabile funcționate deoarece tranziția presupune ca anumite locuri de muncă să dispară iar posibilitatea mobilității lucrătorilor poate fi luată în calcul pentru a nu lăsa persoane fără un loc de muncă. Noi locuri de muncă sunt sprijinite a apărea însă există posibilitatea ca acestea să se regăsească în alte regiuni sau nu să fie pregătite imediat astfel că sunt necesare eforturi necesare pentru a asista persoanele afectată de tranziție în a avea un loc de muncă. Furnizarea de sprijin pentru lucrătorii care ar putea fi afectați de relocarea locurilor de muncă sau de închiderea unor sectoare întregi, inclusiv asistență în găsirea de locuințe și în alte aspecte ale adaptării la noi locuri de muncă sau comunități.
5. Monitorizare și evaluare a efectelor tranziției astfel că implementarea unui sistem de monitorizare și evaluare pentru a urmări impactul măsurilor de tranziție și pentru a ajusta politicile în consecință, în funcție de nevoile și feedback-ul lucrătorilor și al comunităților afectate.

Tranziția justă pentru salariați trebuie să fie un proces care să țină cont de nevoile și preocupările lucrătorilor, asigurându-se că nimeni nu este lăsat în urmă în fața schimbărilor economice și tehnologice. Aceasta nu se poate face fără implicarea și suportul salariaților astfel că integrarea interesului lucrătorilor în implementarea tranziției juste este o chestiune imperativ necesară, cadrul de implicare fiind dialogul social. Dialogul social într-o tranziție justă este un element esențial pentru a asigura că toate părțile implicate - lucrătorii, angajatorii, guvernul și alte organizații relevante - sunt implicate în procesul decizional și că nevoile și preocupările lor sunt luate în considerare în mod corespunzător. Acest dialog facilitează comunicarea deschisă și colaborarea între toate părțile interesate și poate contribui la elaborarea și implementarea politicilor și a măsurilor care să promoveze o tranziție echitabilă și sustenabilă.

Dialogul social specific tranziției juste presupune cel puțin următoarele:

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

1. Participarea părților interesate – asigurarea unui cadru just pentru tranziție presupune înainte de toate participarea în cadrul acestui proces. Dialogul social implică sindicatele, organizațiile de angajatori, guvernul și alte organizații relevante care reprezintă interesele lucrătorilor, angajatorilor și ale societății în ansamblu.
2. Comunicare transparentă - toate părțile implicate trebuie să aibă acces la informații relevante și să participe la procesul decizional într-un mod transparent și echitabil. Aceasta poate implica furnizarea de date și analize despre impactul schimbărilor propuse și deschiderea de canale de comunicare pentru feedback și întrebări.
3. Negocierea: Dialogul social implică adesea negocieri între părți pentru a ajunge la consens cu privire la politicile și măsurile propuse astfel că interacțiunea într-un cadru organizat cu o finalitate clară este un proces acoperit de negocierile colective și care trebuie să aibă loc;
4. Consensul – sustenabilitatea tranziției presupune un cadru de pace socială și o susținerea din partea tuturor părților implicate în procesul de tranziție. Obținerea consensului este un pas imperativ necesar procesului de tranziție astfel că acesta nu poate fi obținut decât cu o implicare, susținere și dar și voință îndreptată înspre obținerea unui consens.

Tranziția justă nu poate fi disociată de negocierea colectivă și de dialogul social. În România sunt puține contracte colective care fac trimitere la problematica mediului înconjurător acest demers fiind considerat puțin important pentru partenerii sociali din România. Situația economică și socială a României punctele de negociere care vizează salarizarea sau condițiile de muncă sunt considerate a fi mai importante decât problematica mediului înconjurător. Este important să se înțeleagă că ele sunt legate de la un anumit punct în sensul în care căldura excesivă sau seceta pot afecta capacitatea de producție și implicit salarizarea. Cu toate acestea, este nevoie de mai mult efort în a înțelege toate aceste aspecte în vederea preluării lor de către partenerii sociali la nivelul negocierilor colective. Negocierea colectivă a unei tranziții juste este un proces esențial în asigurarea că nevoile și interesele lucrătorilor sunt bine reprezentate și luate în considerare în timpul tranziției climatice și a schimbărilor impuse de acestea. Acest proces implică adesea sindicatele și angajatorii care negociază direct sau prin intermediul unor reprezentanți pentru a stabili condițiile și politicile care vor ghida tranziția. Un cadru de negociere colectivă adaptat tranziției juste presupune cel puțin următoarele elemente:

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

- Reprezentare legitimă și echilibrată - partenerii sociali implicați în procesul de negociere trebuie să aibă o implicare echilibrată și în același timp pe baza condițiilor de reprezentativitate regăsite la nivelul legislației astfel încât acestea să fie reprezentate în procesul de negociere. Este nevoie de o astfel de abordare pentru se asigura că perspectivele și interesele tuturor sunt luate în considerare.
- Transparență și încredere - Negocierea colectivă trebuie să se desfășoare într-un cadru transparent grevat de respect reciproc, bună-credință și încredere între părți alături de o comunicare deschisă între toate părțile implicate.
- Identificarea unor obiective comune - colaborarea părților implicite partenerilor sociali în a identifica și stabili obiective comune pentru a asigura un proces de tranziție corectă și justă pentru toată lumea, tranziție care implică protejarea locurilor de muncă, asigurarea securității veniturilor și promovarea formării și re-calificării profesionale presupune transformarea acestora din simple deziderate în obiective comune.
- Negocierea condițiilor de tranziție – negocierea dintre partenerii sociali trebuie să se concentreze pe stabilirea condițiilor și a politicilor care vor ghida tranziția, cum ar fi programele de formare și re-calificare, sprijinul pentru relocare, condiții de muncă, protecție socială, transfer de drepturi sociale sau alte beneficii sociale și profesionale.
- Implementarea demersurilor agreeate la contractelor colective care vizează tranziția justă și soluționarea conflictelor, dacă este cazul - este important să se monitorizeze implementarea acestora și să se facă ajustările necesare pe măsură ce se desfășoară tranziția iar în situația apariției unor conflicte să se procedeze la soluționarea acestora.

Sindicatul joacă un rol crucial în asigurarea unei tranziții juste pentru salariați în timpul schimbărilor economice și sociale semnificative. Practic, sindicatele se află în mijlocul procesului de tranziție astfel că acestea nu au opțiunea de a sta deoparte în cadrul acestui proces. Neimplicarea sau neînțelegerea acestui demers respectiv tranziție este de natură să afecteze pe termen lung drepturile lucrătorilor și implicit erodează întreaga activitate sindicală. Implicarea sindicatelor în cadrul acestei tranziții este o chestiune de supraviețuire organizațională. Având în vedere faptul că sindicatele apără interesele lucrătorilor în contextul

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

unei tranziții juste, sindicatele joacă un rol extrem de complex. Responsabilitățile pe care organizațiile le au în procesul de negociere pot fi concretizate în următoarele direcții:

- **Reprezentare și apărare a drepturilor lucrătorilor** – aceasta reprezintă variabila și responsabilitatea de bază a organizațiilor sindicale iar manifestarea acesteia în cadrul tranziției este necesară mai mult decât oricând. Având în vedere complexitatea fenomenului se impune o corelare a capacității necesare unui proces de reprezentare superior calitativ cu solicitările tranziției juste acest demers presupune o atenție deosebită.
- **Influențarea politicilor publice existente și propunerea de noi politici publice care vizează de tranziție juste** – având în vedere multitudinea de roluri pe care sindicatele îl joacă, utilizarea instituției dialogului social la nivel de sector de activitate sau la nivel național este importantă pentru tranziția justă. Sindicatele pot promova politici și măsuri care să asigure o tranziție justă pentru lucrători, inclusiv programe de formare și re-calificare, sprijin financiar și rețele de siguranță socială robuste.
- **Implicare susținută și constantă la nivelul instituției dialogului social** – unul din motive pentru care este nevoie de o consolidare a organizațiilor sindicale vizează tocmai faptul că este nevoie de o implicare susținută a acestora pentru a reprezenta interesele lucrătorilor în procesul de tranziție justă. Sindicatele sunt implicate în dialogul social și în consultările cu guvernele, angajatorii și alte organizații pentru a aborda problemele legate de tranziția profesională și pentru a contribui la elaborarea politicilor echilibrate care vizează armonizarea interesului lucrătorilor cu cel al angajatorilor.
- **Asigurarea unui pachet de servicii pentru membri pentru a le facilita trecerea prin tranziție** - sindicatele oferă diverse servicii pentru membrii lor, cum ar fi consiliere în carieră, sprijin juridic și asistență în găsirea de noi locuri de muncă sau de re-calificare. De altfel prezentul proiect vizează creșterea capacității de a oferi servicii pentru membri inclusiv pentru a pregăti sindicatele pentru a face față tranziției. Asigurarea unui pachet integrat de servicii pentru membri este important pe fondul unei nevoi de asistență necesară să facă față unei provocări atât de complexe cum este tranziția. Sprijinul integrat pentru membri este necesar a fi calibrat cu nevoia resimțită la nivelul respectivului loc de muncă iar serviciile de sprijin să vizeze atât salariații cât și formele acestora de organizare cum sunt sindicatele sau chiar federațiile sindicale.

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

- **Educație și conștientizare** - sindicatele au un rol proeminent în ceea ce privește educarea membrilor și a comunităților. În acest sens, înțelegerea și explicarea fenomenelor cu privire la schimbările climatice respectiv schimbările economice și sociale în curs dar și la impactul acestora asupra locurilor de muncă și a condițiilor de muncă trebuie să reprezinte o preocupare transversală fiind necesare resurse dedicate acestui demers.

Sindicatele sunt actori centrali ai tranziției deoarece asigură reprezentarea unuia dintre cei mai importanți factori de producție și anume factorul de producție muncă. Schimbările climatice nu au cum să fie realizate fără o agendă socială importantă astfel că implicarea și sindicatelor în acest demers este susținută de majoritatea actorilor interesați dar înainte de toate de Comisia Europeană și de instituțiile publice cu responsabilități în zona pieței muncii și a tranziției juste.

3. Contractul colectiv de muncă și tranziția justă

Tranziția climatică generează efecte asupra sistemului de relații industriale, efecte care afectează de cele mai multe ori pe cei mai vulnerabili de pe piața muncii. Tranziția nu afectează în mod egal pe toată lumea astfel că este necesară asigurarea unei abordări care să țină cont de situația particulară a tuturor sectoarelor de activitate respectiv lucrătorilor care sunt afectați de tranziție. Cel mai predictibil și adaptat instrument prin intermediul căruia se poate administra această situație este contractul colectiv de muncă, acesta reprezentând, printre altele finalitatea dialogului social. Legătura dintre contractul colectiv de muncă (CCM) și tranziția justă este strânsă și relevă modul în care acordurile colective pot contribui la gestionarea schimbărilor economice într-un mod echitabil și susținător pentru lucrători și comunități astfel încât nimeni să nu fie lăsat în urmă.

Lucrurile care pot fi realizate la nivelul CCM-ului dar și în cadrul negocierilor de contracte colective de muncă cu privire la tranziția justă pot fi considerate, cu titlu de exemplu, următoarele:

1. Protejarea condițiilor de muncă și drepturilor lucrătorilor

Contractele colective pot include clauze care protejează drepturile și beneficiile lucrătorilor în timpul schimbărilor economice, cum ar fi restricțiile privind concedierile masive sau

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

prevederi pentru compensații adecvate în caz de disponibilizări. De asemenea, protejarea locurilor de muncă sau asigurarea transferului de competențe pentru a proteja locurile de muncă constituie demersuri care trebuie permanent să se regăsească pe agenda entităților sindicale la nivelul negocierilor de contracte colective.

2. Asigurarea unui cadru predictibil cu privire la condițiile de tranziție respectiv negocierea acestora

CCM-urile pot fi utilizate pentru a negocia condiții specifice legate de tranziția justă, cum ar fi asistență în căutarea de noi locuri de muncă sau programe de relocare pentru lucrătorii afectați de schimbările economice. Negocierea tranziției presupună multă colaborare între diferitele organizații sindicale într-o manieră în care se procedează la consolidarea și totodată uzitarea de valorile sindicale cum ar fi solidaritatea, echitatea etc.

3. Accentuarea investițiilor în resurse umane

Prin intermediul CCM-urilor, sindicatele și angajatorii pot colabora pentru a promova investiții în resurse umane, cum ar fi programe de dezvoltare a competențelor și de reconversie profesională, care să ajute lucrătorii să-și mențină sau să-și îmbunătățească aptitudinile într-un mediu economic în schimbare. De asemenea, modificările suferite de diferite procese de producție trebuie anticipate și administrate în avans pentru a putea echipa salariații cu competențele necesare care asigură menținerea respectivului lucrător în cadrul companiei sau în cadrul sectorului sau, cel puțin oferirea posibilității de a-și păstra locul de muncă pe fondul amenințării acestuia.

4. Consolidarea dialogului social

Dialogul social joacă un rol cheie în administrarea tranziției juste astfel că atât entitățile patronale cât și cele sindicale trebuie să abordeze elementele care vizează tranziția justă în cadrul dialogului social și să – acorde atenție la nivelul CCM-ului inclusiv prin asigurarea unui capitol la nivelul CCM-ului dedicat tranziției juste. Negocierea și implementarea CCM-urilor implică adesea un dialog social între angajați, angajatori și alte părți interesate. Acest dialog poate contribui la o înțelegere comună a nevoilor și preocupărilor legate de tranziția justă și poate facilita colaborarea în găsirea soluțiilor pentru a gestiona schimbările economice într-un mod echitabil. CCM-urile pot juca un rol important în promovarea unei tranziții juste prin stabilirea unor standarde și proceduri care să protejeze interesele lucrătorilor în contextul

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

schimbărilor economice și să faciliteze ajustările necesare pentru a asigura o tranziție mai lină și mai echitabilă către noile realități economice.

4. Economia circulară, dialogul social și negocierile colective

Lupta cu schimbările climatice a devenit din ce în ce mai bogată în instrumente complexe dar și adaptate la specificul sectoarelor economice cu expunere pe problematica schimbărilor climatice. Mai exact, industriile poluante trebuie să devină mai puțin poluante prin reducerea la 0 a emisiilor de dioxid de carbon. Unul dintre aceste instrumente, intens folosite la nivelul diferitelor procese de producție este reciclarea și economia circulară. Reciclarea este procesul prin care materialele care ar fi ajuns în deșeuri sunt transformate în materii prime sau produse noi, reducând astfel consumul de resurse naturale, energia necesară pentru producție și emisiile de gaze cu efect de seră asociate cu extragerea și producția materialelor noi. Procesul de reciclare implică colectarea, sortarea, prelucrarea și refabricarea materialelor reciclabile în produse noi. Materialele reciclabile pot include sticlă, hârtie, carton, plastic, metal, textile și alte materiale.

Reciclarea contribuie la conservarea resurselor naturale, la reducerea poluării și la prevenirea acumulării deșeurilor în mediul înconjurător. De asemenea, poate ajuta la reducerea costurilor și la crearea de locuri de muncă în industria reciclării și în sectoarele conexe. Promovarea reciclării este esențială pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă și pentru protejarea mediului înconjurător pentru generațiile viitoare. Este important ca guvernele, companiile și consumatorii să colaboreze pentru a îmbunătăți infrastructura de reciclare, pentru a crește gradul de conștientizare și pentru a promova practicile de consum responsabil iar acest deziderat poate fi acoperit de instituția dialogului social și de negocierile colective.

În același timp, economia circulară este un concept economic și ecologic care se concentrează pe eliminarea risipei și pe utilizarea eficientă a resurselor. În loc să producă, utilizeze și arunce produse, economia circulară încurajează redesignul produselor pentru a fi reutilizate, reciclate sau regenerabile. Aceasta implică extinderea duratei de viață a produselor, minimizarea deșeurilor și promovarea utilizării materiilor prime regenerabile și reciclabile. Prin aceste practici, economia circulară își propune să reducă impactul negativ asupra mediului înconjurător și să creeze o economie mai durabilă și mai rezilientă.

Principalele caracteristici ale economiei circulare sunt considerate a fi următoarele:

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

- minimizarea deșeurilor și a risipei - în economia circulară, se încearcă reducerea la minimum a deșeurilor și a risipei prin adoptarea practicilor de reutilizare, reciclare și regenerare a resurselor. Se încearcă înlocuirea modelului de a produce, utiliza și arunca cu unul de a reduce, reutiliza și recicla.
- Designul produselor pentru durabilitate - produsele sunt concepute pentru a fi durabile, ușor de reparat și actualizat și pentru a putea fi reintegrate în circuitul economic după ce ajung la finalul vieții lor utile.
- Economia serviciilor - în locul achiziționării produselor, se promovează furnizarea de servicii sau de produse ca servicii. De exemplu, în loc să cumperi o mașină, ai putea folosi serviciile de transport în comun.
- Utilizarea eficientă a resurselor - economia circulară încurajează utilizarea eficientă a resurselor prin optimizarea proceselor de producție, reducerea consumului de materii prime și energia necesară și utilizarea resurselor regenerabile.
- Colaborarea între actorii din lanțul valoric – vizează colaborarea între producători, consumatori, autorități publice și alte părți interesate este esențială pentru a maximiza eficiența și impactul pozitiv asupra mediului.
- Inovație și tehnologie - economia circulară se bazează pe inovație și tehnologie pentru a dezvolta soluții noi și pentru a îmbunătăți procesele de reciclare, regenerare și utilizare a resurselor.

Economia circulară nu reprezintă un concept ușor de implementat deoarece presupune înainte de toate costuri și abordări noi ale procesului de producție în vederea reciclării materiilor prime. În același timp, observăm menținerea resurselor mai mult timp în circuit asta fiind de natură să minimizeze costurile pe termen lung însă pe termen scurt economia circulară este de natură să afecteze negativ nivelul veniturilor salariaților pe fondul nevoii de investiții destinate consolidării economiei circulare. De altfel, principalele provocări în ceea ce privește economia circulară, provocări care aduc atingere directă dialogului social sunt următoarele:

- Modificarea paradigmei de producție - trecerea la un model economic circular necesită o schimbare a mentalității și a comportamentului atât din partea consumatorilor, cât

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

și din partea producătorilor și a întreprinderilor. Este nevoie de o mai mare conștientizare și educare privind beneficiile economiei circulare și modul în care fiecare persoană poate contribui.

- Investiții și finanțare - implementarea economiei circulare necesită investiții semnificative în infrastructură, tehnologie și inovație. Obținerea de finanțare adecvată pentru aceste proiecte poate fi o provocare, mai ales în contextul în care modelele de afaceri tradiționale sunt încă dominate de o abordare liniară.
- Complexitatea lanțului de aprovizionare - economia circulară implică o colaborare strânsă între multiple părți interesate și o reconfigurare a lanțului de aprovizionare pentru a permite reciclarea și reutilizarea eficientă a materialelor. Colectarea, sortarea și prelucrarea materialelor reciclabile necesită infrastructură și procese bine dezvoltate și integrate.
- Cadru legislativ specific - este necesară dezvoltarea și implementarea unor politici și reglementări adecvate care să faciliteze tranziția către economia circulară și să ofere stimulente pentru practici durabile. Aceasta poate include taxe și impozite asupra deșeurilor, standarde de design ecologic și stimulente fiscale pentru inovație și tehnologii circulare.
- Resistența la schimbare - companiile care sunt deja stabilite în modelele tradiționale de afaceri pot întâmpina rezistență la schimbare din cauza investițiilor existente în infrastructură și tehnologie, precum și din cauza temerilor legate de riscurile și incertitudinile asociate cu tranziția către economia circulară.
- Gestiunea externalităților - tranziția către economia circulară poate fi însoțită de anumite riscuri și externalități, cum ar fi riscul de contaminare a materialelor reciclabile, impactul asupra locurilor de muncă în sectoarele tradiționale și posibile efecte asupra competitivității economice.

Economia circulară și dialogul social trebuie abordată la pachet de către partenerii sociali deoarece implementarea și gestionarea economiei circulare la nivelul unei companii presupune o înțelegere și implicare accentuată din partea partenerilor sociali. Economia circulară și dialogul social sunt strâns interconectate și pot colabora pentru a promova o tranziție mai eficientă și mai echitabilă către un model economic durabil. Atât economia

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

circulară cât și dialogul social trebuie abordate într-un cadru care se sprijină reciproc deoarece pe termen lung acestea pot genera mai multă prosperitate, un mediu de lucru mai sănătos și mai multă competitivitate pentru salariați dar și pentru companiile în care aceștia activează. Punctele de sinergie dintre economia circulară și dialogul social, puncte de sprijin și dezvoltare pentru ambele sunt următoarele:

- Includerea și consultarea părților interesate - dialogul social implică includerea și consultarea diferitelor părți interesate, cum ar fi sindicatele, organizațiile neguvernamentale și comunitățile locale. În cadrul economiei circulare, acest dialog poate contribui la identificarea nevoilor și preocupărilor partenerilor sociali și la dezvoltarea unor politici și practici care să țină cont de acestea.
- Creerea de locuri de muncă și îmbunătățirea condițiilor de muncă - economia circulară are potențialul de a crea o varietate de locuri de muncă noi în sectoare precum reciclarea, reparațiile și remanufacturarea, prin urmare economia circulară poate fi considerată o sursă de creștere economică. Prin dialogul social, sindicatele și alte organizații pot colabora cu guvernele și întreprinderile pentru a asigura că aceste locuri de muncă sunt juste, sigure și sustenabile.
- Învățare pe întreg parcursul vieții, formare și reconversie profesională - tranziția către economia circulară poate necesita formare și reconversie profesională pentru a echipa lucrătorii cu abilitățile necesare pentru noile locuri de muncă și sectoare emergente. Dialogul social poate juca un rol important în identificarea nevoilor de formare și în dezvoltarea programelor de educație și reconversie profesională.
- Protecția socială - tranziția către economia circulară ar putea avea anumite efecte sociale, cum ar fi pierderea locurilor de muncă în sectoarele tradiționale sau creșterea prețurilor pentru anumite produse sau servicii. Dialogul social poate contribui la identificarea și gestionarea acestor efecte prin dezvoltarea de politici de protecție socială și programe de asistență pentru lucrătorii afectați.
- Justiție socială și incluziune - economia circulară poate contribui la promovarea principiilor de justiție socială și incluziune prin crearea de oportunități echitabile de angajare și acces la resurse și servicii. Dialogul social poate fi un instrument important pentru a asigura că aceste principii sunt încorporate în politicile și practicile economiei circulare.

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Relațiile de legătură dintre economia circulară și instituția dialogului social constituie priorități pe viitor pentru negocierile colective deoarece punctele de sinergie menționate mai sus constituie preocupări la nivelul negocierilor colective acestea putând fi transferate către contractele colective în sensul în care acestea pot reprezenta capitole sau articole în cadrul contractelor colective la nivel de unitate sau la nivel de sector. Problematika economiei circulare este că aceasta nu mai este ceva opțional deoarece conceptul de competitivitate a migrat de la o situație în care a genera profit și a fi stabil pe piață reprezentau elemente principale către un cadru în care pe lângă generarea de profit și stabilitatea pe piață a fost adăugată și protecția mediului înconjurător.

Toate valențele durabilității, indiferent de natura lor trebuie abordate la nivelul negocierilor colective pentru ca neutralitatea climatică planificată a fi dobândită de o companie implică responsabilități comune astfel că acestea trebuie să fie corect distribuite între companie și salariați. Mai mult decât atât, eforturile salariaților în a deveni neutri din punct de vedere climatic trebuie recompensate deoarece acestea se traduc în avantaje financiare și comerciale de către companie ori toate acestea deschid un cadru nou de negociere între sindicate și patronate. Așadar, înțelegerea modalității în care economia circulară funcționează, impactul asupra unui loc de muncă și asupra salariaților constituie sarcini imediate și concrete pentru salariați și organizațiile sindicale. Direcțiile care pot fi abordate la nivelul negocierilor colective și care vizează economia circulară pot fi următoarele:

- Condiții de muncă și creșterea remunerației - negocierile colective pot juca un rol crucial în asigurarea unor condiții de muncă sigure, juste și decente în industria economiei circulare. Acestea pot viza stabilirea salariilor echitabile, a orelor de muncă, a beneficiilor și a măsurilor de securitate și sănătate la locul de muncă.
- Securitatea locului de muncă și securitate socială în tranziția către economia circulară - negocierile colective pot aborda preocupările lucrătorilor cu privire la schimbările care au loc în sectorul economic în tranziție către un model circular. Acestea pot include discuții despre reconversia profesională, protecția socială și gestionarea eventualelor pierderi de locuri de muncă.
- Generarea din ce în ce mai mare a locurilor de muncă durabile - negocierile colective pot contribui la promovarea creării de locuri de muncă durabile și echitabile în sectoarele economiei circulare, cum ar fi reciclarea, remanufacturarea și serviciile bazate pe utilizarea eficientă a resurselor.

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

- Influența și impactul asupra comunităților locale - negocierile colective pot aborda impactul economiei circulare asupra comunităților locale, inclusiv aspecte legate de creșterea economică, calitatea vieții și protecția mediului înconjurător.
- Promovarea practicilor responsabile de mediu - negocierile colective pot juca un rol în promovarea practicilor responsabile de mediu în cadrul întreprinderilor și a lanțurilor lor de aprovizionare. Acestea pot include discuții despre reducerea deșeurilor, eficiența energetică și utilizarea durabilă a resurselor.

Negocierile colective au un dublu rol în accelerarea tranziției climatice în sensul în care acestea pot fi un instrument important pentru a asigura că tranziția către economia circulară este echitabilă și sustenabilă pentru lucrători, comunități și mediul înconjurător dar și un instrument care asigură un proces de tranziție corect din punct de vedere social. De asemenea, negocierile colective pot maximiza șansele unei companii să transforme tranziția climatică și economia circulară în factor de creștere economică care generează creștere și bunăstare într-o manieră etică și care nu afectează mediul înconjurător. Este imperativ necesar ca partenerii sociali să colaboreze în vederea realizării acestui obiectiv comun atât în cadrul instituției dialogului social cât și prin utilizarea negocierilor colective.

Proiect cofinanțat de Uniunea Europeană